

Autobus-pomnik przy Gartenstraße w Ravensburg; pierwsza stacja mobilnego pomnika, 2007 Pomnik Szarych Autobusów

Pomnik ofiar tzw. „Euthanasie-Aktion T 4” z lat 1940/41

www.dasdenkmaldergrauenbusse.de

„Dokąd nas zabieracie?”

W wyniku tak zwanej nazistowskiej „Euthanasie-Aktion” życie straciło podczas drugiej wojny światowej ponad 300.000 osób chorych psychicznie i niepełnosprawnych. Uznano ich za „niewartych życia”. W samych tylko państwowych ośrodkach leczniczych do końca wojny zmarło z powodu głodu i złej opieki lub zamordowanych lekami zostało 90 000 pacjentów. Ponad 70 000 mężczyzn, kobiet i dzieci zagazowano w latach 1940/41 w ramach tajnej akcji „T4” w sześciu ośrodkach zagłady.

Masowe morderstwa organizowano centralnie w Berlinie przy ulicy Tiergartenstraße 4 -stąd skrót „T4”. Ośrodki „eutanazji” znajdowały się w Grafeneck, Brandenburg, Bernburg, Hartheim koło Linzu, Pirnie-Sonnenstein i w Hadamar. Część personelu tych zakładów śmierci pracowała później w obozach zagłady w Auschwitz, Treblince, Sobiborze i Bełżcu. Nie ma większej gminy w Niemczech, która nie opłakiwałaby ofiar zorganizowanego mordu chorych. „Pomnik szarych autobusów” upamiętnia transporty śmierci pacjentów.

Artyści Horst Hoheisel i Andreas Knitz stworzyli ten pomnik w roku 2006 dla ośrodka psychiatrycznego Die Weissenau koło Ravensburga. Oryginalnej wielkości autobus odlany z betonu, tego samego typu, który w latach 1940 i 1941 przewoził pacjentów z domów opieki do obozów zagłady, upamiętnia ofiary masowych mordów. W autobus-pomnik wpisany jest cytat: „Dokąd nas zabieracie?” - pytanie zadane wówczas przez jednego z pacjentów. Praca ta nie tylko upamiętnia pomnikiem ofiary „eutanazyjnych” mordów, ale także reflektuje czyny i sprawców używając jako środka transportu pamięci szare autobusy - narzędzia sprawców. 70-tonowy betonowy autobus podąża administracyjną drogą eutanazji, oznacza miejsca ofiar i sprawców, a następnie je opuszcza. Szary Autobus pozostaje w danym miejscu ekspozycji tak długo, jak uzgodnią to między sobą inicjatorzy i gminy. Transport finansowany jest z darowizn i środków publicznych. Decydujące znaczenie ma to, aby autobus stale był w drodze.

Pomnik w drodze

Jeden autobus-pomnik blokuje na stałe starą bramę byłego ośrodka opiekuńczego Ravensburg - Weißenau, skąd autobusy wywoziły pacjentów do ośrodka zagłady Grafeneck. Drugi, identyczny szary autobus-pomnik stale zmienia miejsce postoju, podążając zarówno wzdłuż dróg administracyjnych „akcji T-4”, jak i wzdłuż historycznych tras autobusów śmierci.

27.01.2007 - 18.01.2008 Przystanek autobusowy szkoły w Ravensburg

18.01.2008 - 18.01.2009 Tiergartenstraße 4, Berlin, centrala masowych mordów w ramach „eutanzji”, przystanek autobusowy przed filharmonią

18.01.2008 - 12.10.2009 Brandenburg, Nikolaiplatz

w pobliżu byłej komory gazowej, w której zgładzono ponad 9700 ofiar

14.10.2008 - 19.05.2010 Plac Zamkowy w Stuttgarcie, w pobliżu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

Zdecydowano tam 14 października 1939 o konfiskacie ośrodka Fundacji Samarytan w Grafeneck w celu zorganizowania w nim miejsca zagłady osób chorych psychicznie.

19.05.2010 - 24.06.2010 Diakonia Neuendettelsau koło Norymbergii

1238 podopiecznych zakładów z Neuendettelsau przeniesiono w latach 1940/1941 najpierw do państwowych ośrodków pielęgnacyjnych i leczniczych. Prawie 900 z nich zostało następnie zamordowanych w ośrodkach zagłady.

24.06.2010 - 30.08.2011 Pirna, Grohmannstraße

W samym centrum Pirny autobus pamięci przypominał przez cały rok o ponad 13 720 pacjentach oraz co najmniej 1 031 więźniach obozów koncentracyjnych, którzy zostali wymordowani przez nazistów w ośrodku zagłady Pirna-Sonnenstein.

01.09.2011 - 18-04.2012 Kolonja, Kennedy-Ufer, Związek Regionalny Nadrenii (LVR)

Autobus-pomnik upamiętnia przy głównej siedzibie LVR jako następcy prawnego Związku Prowincji Nadrenii masowy mord prawie 10 000 pacjentek i pacjentów psychiatrycznych z Nadrenii w czasach narodowego socjalizmu.

19.04.2012 - 13.07.2013 Zwiefalten, Centrum Psychiatryczne (ZfP Zwiefalten)

Do 9 grudnia 1940 roku z Zwiefalten wyjechały 22 transporty z ponad 1000 pacjentów. Prawie wszyscy z nich zostali jeszcze tego samego dnia zamordowani w komorze gazowej odległego jedynie o 20 km byłego ośrodka Fundacji Samarytan w Grafeneck.

13.07.2013 Grafeneck

5-godzinny postój konwoju samochodowego z mobilnym pomnikiem w Grafeneck, jednym z sześciu ośrodków zagłady. Pierwszych 25 pacjentów zamordowanych w Grafeneck 18 stycznia 1940 roku pochodziło z ośrodka opiekuńczego i leczniczego w Eglfing-Haar.

14.07.2013 - 18.11.2013 München, Isartorplatz (do 24.9.) i Marienhof

Dokładnie co do dnia, 80 lat po uchwaleniu "Ustawy o zapobieganiu potomstwu obciążonemu chorobami dziedzicznymi" pomnik został przekazany monachijskiemu społeczeństwu w ramach uroczystości upamiętniających to wydarzenie. Kilka tygodni później, mocą uchwały rady miasta, pomnik został przeniesiony w centralne miejsce, na Marienhof.

19.11.2013 - 08.09.2014

Kassel, Friedrichsplatz

W latach 1941 - 1945 w Krajowym Zakładzie Leczniczym Hadamar zamordowano 15.000 kobiet, mężczyzn i dzieci. Landeswohlfahrtsverband (LWV) Hesji został w roku 1953 następcą prawnym odpowiedzialnego za mordowanie chorych Bezirksverband Wiesbaden. Pomnikiem Szarych Autobusów upamiętnił w miejscu swej głównej siedziby nazistowskie zbrodnie.

Pomnik Szarych Autobusów w Poznaniu

12.09.2014 do 13.10.2014

Mobilny Szary Autobus przejechał już prawie pięć tysięcy kilometrów do czternastu różnych miejsc ekspozycji. Obecnie stoi przed Zamkiem w Poznaniu i upamiętnia rozpoczęcie przez nazistów masowego mordowania za pomocą gazu. Rozpoczęto to w Forcie VII w Poznaniu jesienią 1939 roku. W Polsce narodowosocjalistyczni okupanci do transportów śmierci nie używali szarych autobusów, ale ciężarówek. Przejście w środku autobusu wskazuje na Fort VII. Dokładnie w tym kierunku, w odległości 3,5 km na północny zachód znajduje się część byłego pruskiego systemu umocnień z XIX wieku „Fort Colomb”, przebudowywana od października 1939 na obóz zagłady.

Pod koniec wystawy, w dniach 10-12 października 2014 roku odbędzie się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Medycyna w okupowanej Polsce w cieniu nazizmu”.

W związku z tym pomnik Szarych Autobusów zyskuje w Poznaniu szczególne znaczenie.

Dalsze informacje znajdziecie Państwo na stronie:

<http://www.eutanazja-medycyna-nazizm.ump.edu.pl>

www.dasdenkmaldergrauenbusse.de

Zdjęcie pokazuje zamkowe podwórze zakładu opiekuńczego Bruckberg podczas przygotowań do transportu do ośrodków zagłady akcji „T4”, wiosna 1941

Autobus "Spółki użyteczności publicznej transportu chorych" (GEKRAT) z kierowcami lub personelem GEKRAT-przed budynkiem gospodarczym w Grafeneck, 1940

Autobus-pomnik na stałe zablokował starą bramę byłego zakładu leczniczego Weißenau. Drugi, identyczny betonowy autobus jest w drodze.

Pomnik Szarych Autobusów na historycznym miejscu centrali organizacji „eutanzji”, przy byłej Tiergartenstraße 4 w Berlinie. 18.01.2008 do 17.01.2009

Zdjęcia: Gedenkstätte Grafeneck, Zentralarchiv Diakonie Neuendettelsau,